

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

**Віце-президент з наукової роботи
Київського національного
університету культури і мистецтв**

Юлія ТРАЧ

« 30 » квітня 20 25 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації на здобуття ступеня доктора філософії

Чумака Євгенія Сергійовича

«Інформаційні ресурси публічних бібліотек України в умовах цифровізації»
за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

Актуальність теми та її зв'язок із планами науково-дослідних робіт.

Українська бібліотечна галузь як важливий чинник зовнішньополітичної ідентичності держави зазнає значних трансформацій під впливом насамперед таких зовнішніх факторів, як цифровізація усіх сфер життя, соціально-політичні та економічні перетворення, організація територіальних громад, втілення у бібліотечну практику сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, упровадження інновацій, запровадження апробованого кращого світового досвіду.

Упродовж усієї історії розвитку українські публічні бібліотеки спрямовували власну інформаційно-комунікаційну діяльність на формування інформаційного простору, а з поширенням інтернету їхні інформаційні ресурси стали вагомим складником світового науково-освітньо-культурного простору. Наявна сьогодні мережа публічних бібліотек України інтегрує в єдину систему традиційні та сучасні інформаційні ресурси, як накопичені, так і власної генерації.

Нині актуальним, але малодослідженим залишається питання розвитку інформаційних ресурсів публічних бібліотек України в умовах цифровізації. Парадигма формування інформаційного суспільства та становлення суспільства знань професійно значущим робить обґрунтування концептуального варіанта української системи інформаційних ресурсів публічних бібліотек як невід'ємного складника консолідованого інформаційного простору.

Дисертація виконана у рамках цільових комплексних програм науково-дослідницької роботи Київського національного університету культури і мистецтв (КНУКіМ) «Актуальні проблеми інформаційно-комунікаційної науки й освіти» (державний реєстраційний номер 0118U100212) та «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа як предмет комплексного дослідження: теорія, історія, практика» (державний реєстраційний номер 0124U001231) і пов'язана із планом наукової і навчально-методичної роботи кафедри інформаційної діяльності та зв'язків із громадськістю КНУКіМ.

Мета дисертаційної роботи полягає у дослідженні особливостей формування інформаційних ресурсів публічних бібліотек України в умовах цифровізації.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним дослідженням у межах спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Його результати – особисті напрацювання здобувача. Наукові праці, які розкривають основні положення дисертації, є одноосібними. Усі наукові положення, висновки та пропозиції, що виносяться на захист, отримано здобувачем особисто.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, що захищаються.

Сформульовані наукові положення, висновки та рекомендації, представлені у дисертації Є. С. Чумака «Інформаційні ресурси публічних бібліотек України в умовах цифровізації», є методологічно обґрунтованими і достовірними, що забезпечує правильне застосування комплексу наукових підходів та комплексу загальних і спеціальних методів. Завдяки використанню структурно-функціонального методу розглянуто особливості інформаційних ресурсів публічних бібліотек України, системний метод сприяв розгляду інформаційних ресурсів українських публічних бібліотек як системи відкритого типу. Також використовувалися статистичний метод (для викладу ілюстративної аналітики здійсненого дослідження), прогностичний метод (для визначення пріоритетних напрямів удосконалення інформаційних ресурсів публічних бібліотек в умовах цифровізації). Сучасні тенденції формування національного інформаційного простору України виявлено завдяки застосуванню аналізу як одного із методів дослідження. Визначення взаємозв'язку та взаємозалежності між окремими компонентами публічної бібліотеки України як мультифункціонального центру громади було здійснено за допомогою синтезу. При дослідженні місця інформаційно-комунікаційних технологій в організації ресурсів публічними бібліотеками використано метод індукції, метод дедукції забезпечив формування логічних висновків за результатами комплексного вивчення об'єкта дослідження. За допомогою методу порівняння було здійснено багатоаспектний аналіз інформаційних

ресурсів публічних бібліотек України. Метод опису забезпечив фіксацію наповнення бібліотечних сайтів. Компаративний метод застосовувався для визначення кращого досвіду публічних бібліотек України у провадженні виставкової діяльності. Соціологічний метод використано під час моніторингу вебсайтів публічних бібліотек та їх офіційних сторінок у соціальних мережах. Серед принципів методології пізнання, на яких базується дисертація, сформульовано принципи єдності теорії і практики, визначеності, конкретності, підпорядкованості, розвитку та об'єктивності.

Застосування термінологічного методу сприяло автору в уточненні поняттєвого апарату дослідження, у тому числі визначенні сутності та складників понять «інформаційний ресурс» та «бібліотечно-інформаційний ресурс». Під поняттям «бібліотечно-інформаційний ресурс в умовах цифровізації» автором запропоновано власне тлумачення терміна як організованого комплексу джерел інформації та інформаційних послуг, які публічні бібліотеки надають своїм користувачам в електронній формі. Доведено, що складниками бібліотечно-інформаційного ресурсу є власний оцифрований фонд бібліотеки, що виступає головною частиною, а також віддалені джерела інформації та дистанційні послуги, які надає книгозбірня своїм користувачам. Провідною метою інтеграції бібліотечно-інформаційних ресурсів є забезпечення рівного доступу до інформації для всіх користувачів, незалежно від їхнього статусу, місця перебування, у будь-який час 24/7. Визначено, що цей доступ реалізується бібліотеками на таких рівнях: організаційно-технологічному, фізичному, логічному, просторовому.

Зміст дисертації, її логічна структура є свідченням повноти розкриття поставлених автором завдань. До позитивних аспектів дисертації слід віднести логічно впорядковані й умотивовані сформульовані складові вступної частини наукової роботи: актуальність; сукупність і послідовність завдань дослідження; наукова новизна та практична значущість; об'єкт і предмет дослідження, його структура. Наявність і виваженість кожного з наведених вище складників засвідчує професійну орієнтацію автора у проблемі, уміння працювати з масивом літератури та джерельною базою, які є фахово відібраними і достатньо критично осмисленими.

Аналіз наукових робіт дозволив констатувати, що розвідки теоретиків і практиків інформаційно-бібліотечної сфери охоплюють наступні дослідження:

- інноваційного розвитку бібліотек України на етапі інформатизації суспільства, трансформації в їхній організаційній структурі;
- розбудови українського інформаційного середовища, електронних ресурсів та їхнього місця у системі комунікацій;

– корпоративної взаємодії бібліотек у питаннях формування інформаційних ресурсів та обслуговування користувачів на нових засадах впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у різних аспектах;

– бібліотечної взаємодії, співпраці, співробітництва, партнерства, кооперації, інтеграції;

– залучення в активний обіг електронних ресурсів, зокрема і електронних бібліотек, для сучасної реалізації культурно-освітньо-наукових цілей, а також формування конкурентного національного інформаційного простору;

– інтеграції та кооперації бібліотечних, архівних та музейних фондів в єдині інформаційні центри.

Зазначено, що українські дослідники характеризують різні аспекти функціонування інформаційних ресурсів, спільних культурно-документальних комплексів, висвітлюють зарубіжний досвід, описують практичні напрацювання і досягнення бібліотечних проєктів, водночас автор стверджує, що досліджень, які б виявили основні тенденції та особливості розбудови інформаційних ресурсів публічних бібліотек України в умовах цифровізації, є вкрай недостатньо.

Автор доводить, що електронні бібліотечно-інформаційні ресурси – це нематеріальна сукупність відомостей, які зібрані, опрацьовані та зберігаються на бібліотечних серверах, передаються за допомогою електронних, мережових або програмних засобів, завжди функціонують у режимі онлайн і використовуються задля підвищення ефективності бібліотечно-інформаційного обслуговування інформаційних потреб суспільства. Наголошено, що публічні бібліотеки нині формують такі види електронних інформаційних ресурсів: електронні каталоги; повнотекстові бази даних; електронні колекції текстових аналогів друкованих видань; колекції оцифрованих видань; електронні документи, які не мають друкованих аналогів; електронні публікації аудіо- та відеоінформації; мультимедійні продукти.

Автор відносить до перспективних сучасних технологій, які визначають розвиток засобів інформаційно-комунікаційного забезпечення, мобільні технології, цифрові ресурси, штучний інтелект, сенсорні інтерфейси, візуалізацію даних. Зазначено, що інформаційно-комунікаційні технології, які поступово були впроваджені у бібліотечну сферу для роботи з інформаційними продуктами та розширення сервісних послуг, надали змогу: вести діалог із користувачем за допомогою електронної пошти; сканувати і копіювати документи, перекладати тексти; записувати інформацію на змінний накопичувач; виконувати замовлення на пошук інформації в інтернеті тощо.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій при наданні користувачам бібліотечних послуг сприяє ефективному використанню наявних бібліотечних ресурсів та розширює користувацькі можливості в отриманні необхідної інформації, тим самим підвищуючи суспільну роль бібліотеки.

Автор стверджує, що сучасна публічна бібліотека – це потужний ресурс для розвитку громади та становлення українського громадянського суспільства. Вибір певної моделі діяльності залежить від рівня кадрового потенціалу, а згодом – від рівня матеріально-технічної та технологічної бази. Тільки від активності і креативності бібліотекарів залежить, чи стане їхня книгозбірня комунікативним центром із новими можливостями доступу до інформації. Тісна співпраця з керівництвом об'єднаних територіальних громад створює умови для трансформації самих книгозбірень та перетворення їх на інноваційний ресурс проведення успішних реформ у країні.

В дисертації наголошено на виробленні єдиних підходів до формування електронних бібліотек, які повинні базуватися на координації та кооперації зусиль, адже загальноукраїнський електронний ресурс має формуватися як розподілений, зі створеними взаємопосиланнями на ресурси інших учасників, на базі єдиного технологічного забезпечення.

Автор звертає увагу та наполягає на прискоренні роботи з формування корпоративних електронних каталогів та на їх базі створення єдиного зведеного каталогу бібліотечно-інформаційних ресурсів України.

Основні результати дослідження, ступінь їх наукової новизни та значущості.

Уперше:

- обґрунтовано значення і роль публічних бібліотек України у формуванні національного інформаційного простору;
  - розглянуто цифровізацію як дійовий інструментарій розбудови інформаційних ресурсів публічних бібліотек України в умовах воєнного стану;
  - досліджено систему формування інформаційних ресурсів публічних бібліотек України;
  - аргументовано потребу створення єдиної платформи для доступу користувачів до інформаційних ресурсів усіх публічних бібліотек України;
  - представлено основні етапи впровадження цифрових технологій у бібліотечну галузь України та розвиток на цій основі інформаційної взаємодії на всіх рівнях комунікації (від міжнародної до регіональної);
  - обґрунтовано інноваційні стратегії українських публічних бібліотек зі створення консолідованого інформаційного ресурсу;
- набуло подальшого розвитку уявлення про:*

– модернізацію інформаційних ресурсів українських публічних бібліотек в умовах декомунізації;

– особливості електронної виставки як засобу популяризації бібліотечних інформаційних ресурсів;

уточнено:

– терміносистему предметної галузі, зокрема поняття «інформаційний ресурс», «бібліотечно-інформаційний ресурс в умовах цифровізації» та «інформаційний ресурс публічних бібліотек».

Практичне значення дослідження полягає у тому, що наукові висновки та результат суттєво доповнюють і збагачують сучасні знання про сформовані інформаційні ресурси публічними бібліотеками України в умовах цифровізації. Результати дисертації можуть бути застосовані у бібліотечній практиці як науково-методична база діяльності окремої книгозбірні із запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в обслуговуванні користувачів та інтерактивної електронної комунікації з ними у соціальних мережах. Результати дослідження доцільно використовувати у навчальному процесі профільних закладів вищої освіти, зокрема в системі підготовки та перепідготовки фахівців зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», для оновлення змісту навчальних компонент бібліотекознавчого циклу.

Достовірність одержаних результатів.

Достовірність одержаних результатів у дисертаційній роботі Є.С.Чумака забезпечується використанням широкої теоретичної бази, що включає фундаментальні праці українських та зарубіжних науковців із бібліотекознавчої проблематики; застосуванням комплексу взаємодоповнюючих методів дослідження, адекватних поставленій меті та завданням роботи; апробацією основних положень і результатів дослідження на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях; публікацією результатів дослідження у фахових наукових виданнях України; ступенем підготовки результатів дослідження до впровадження у практичну діяльність бібліотек та навчальний процес; логічною структурою дисертації, що забезпечує послідовне розкриття теми дослідження та її завдань.

У Висновках узагальнено результати дослідження, що засвідчують комплексний характер вивчення інформаційних ресурсів публічних бібліотек України в умовах цифровізації.

Повнота викладення матеріалів дисертації в опублікованих працях.

Основні наукові положення і висновки дисертації розроблено автором особисто, викладено в одноосібних наукових працях. Основні положення і результати дисертації викладено у 10 публікаціях, із них – 3 статті у виданнях,

включених до переліку наукових фахових видань України за спеціальністю «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», 7 праць апробаційного характеру.

Представлені наукові публікації відповідають вимогам п. 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44) та наказу МОН України № 1220 від 23.09.2019 р. «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук».

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Чумак Є. Трансформація інформаційних ресурсів публічних бібліотек України в сучасних умовах. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. № 10. С. 36–48. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.10.2022.269445>

2. Чумак Є. Інтеграція ресурсів публічних бібліотек України через формування корпоративних електронних каталогів. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського* : зб. наук. пр. Київ, 2022. Вип. 66. С. 228–236. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.66.228>

3. Чумак Є. Електронні бібліотеки як вагомий складник національного інформаційного простору України. *Вісник Книжкової палати*. 2023. № 5. С. 16–23. DOI: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.5\(322\).16-23](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.5(322).16-23)

Опубліковані праці апробаційного характеру

4. Чумак Є. С. Цифровізація бібліотек: нові перспективи розвитку. *Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітарних наук у сучасному соціокультурному просторі* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. аспірантів, здобувачів, магістрів. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2022. С. 139–141. URL: <https://drive.google.com/file/d/1AM91GWFFiNXGi8OrMDayZYKc2ekir6Zl/view>

5. Чумак Є. С. Бібліотека як мультифункціональний медіацентр громади. *Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітарних наук у сучасному соціокультурному просторі* : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. аспірантів, здобувачів, магістрів. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2023.

С. 255–258. URL: https://drive.google.com/file/d/1gOaSgWdsyQz2mMGJMJn_K5FHh22-wIy3/view

6. Чумак Є. С. Сучасні медіапрактики в роботі українських бібліотек з молоддю. *Філософія культурно-мистецької освіти* : матеріали II Всеукр. наук. конф. (Київ, 24 березня 2023 р.). Київ, 2023. С. 205–208. URL: <https://drive.google.com/file/d/1-fUyoZt0vznoXHy8q2TD9rE016hrFKk8/view>

7. Чумак Є. С. Бібліотека як сучасний центр цифрових технологій та бібліотечного сервісу. *Бібліотека. Люди. Війна. Втрати і звершення* : зб. тез і повідомлень Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 8 листоп. 2023 р.) / М-во культури та інформ. політики України, Нац. іст. б-ка України, Ін-т історії України НАН України, Центр дослідження історико-культурної спадщини України, Нац. спілка краєзнавців України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, кафедра інформ. технологій; ред. кол.: А. Скорохватава (голова), Н. Волошінська, Т. Спанчак, О. Михайлова, Р. Маньковська, Т. Новальська, О. Покропивна, М. Цінська. Київ, 2023. С. 370–373. URL: https://nibu.kyiv.ua/media/uploads/2023/12/17/vii_chytannya_2023_zbirnyk_tez.pdf

8. Чумак Є. С. Цифрові технології в культурно-мистецьких проєктах бібліотек. *Філософія культурно-мистецької освіти* : матеріали III Всеукр. наук. конф. (Київ, 28 березня 2024 р.). Київ, 2024. С. 132–135. URL: <https://drive.google.com/file/d/1AGqIuKNdj9cdKS0nIJDxhuTu3JgBUOX9/view>

9. Чумак Є. С. Віртуальна виставка як інформаційний ресурс бібліотеки. *Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі* : зб. матеріалів Сьомої міжнар. наук. конф. (Київ, 23–25 травня 2024 р.) / упоряд. Н. І. Кобижча, М. М. Цілина. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2024. С. 145–146. URL: https://drive.google.com/file/d/1pH_xgx70dZzc5A146Ot7a_NNdeVWpWA1/view

10. Чумак Є. С. Інформаційно-комунікаційні технології у діяльності сучасних публічних бібліотек України. *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку* : матер. міжнар. наук. конф., присвяч. 95-річчю ХДАК (21–22 листоп. 2024 р.) У 2 ч. Ч. 1 / Харків. держ. акад. культури ; [під ред. доц. Н. Рябухи та ін.]. Харків : ХДАК, 2024. С. 178–179. URL: <http://rio-khsac.in.ua/konfer.html>

Апробація результатів дослідження здійснювалася на міжнародних і всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях: «Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітарних наук у сучасному соціокультурному просторі» (Київ, 2022, 2023), «Філософія культурно-мистецької освіти» (Київ, 2023, 2024), «Бібліотека. Люди. Війна. Втрати

і звершення» (Київ, 2023), «Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі» (Київ, 2024).

Загальний висновок:

Вважати, що дисертаційна робота Чумака Євгенія Сергійовича «Інформаційні ресурси публічних бібліотек України в умовах цифровізації», подана на здобуття ступеня доктора філософії, повністю відповідає вимогам МОН України, які висуваються до дисертацій, поданих на здобування ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, зі змінами) та наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації». Рекомендувати дисертаційну роботу Чумака Євгенія Сергійовича «Інформаційні ресурси публічних бібліотек України в умовах цифровізації», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа, до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді Київського національного університету культури і мистецтв.

Головуючий на засіданні:

кандидат культурології, професор,
завідувач кафедри інформаційної діяльності
та зв'язків з громадськістю

Юрій ГОРБАНЬ

